

FILOZOFICKÁ FAKULTA
Univerzita Karlova

Zápis o obhajobě disertační práce

Akademický rok: 2023/2024

Jméno a příjmení studenta: Mgr. Ing. Tomáš Hanzal
Identifikační číslo studenta: 20976292

Typ studijního programu: doktorský
Studijní program: Filozofie
Studijní obor: Filozofie
ID studia: 584998

Název práce: Myšlení a inference
Pracoviště práce: Ústav filosofie a religionistiky (21-UFAR)
Jazyk práce: čeština
Jazyk obhajoby: čeština
Školitel: prof. PhDr. Vojtěch Kolman, Ph.D.
Oponent(i): Mgr. Ondřej Švec, Ph.D.

prof. RNDr. Jaroslav Peregrin, CSc.
Datum obhajoby: 24.06.2024 **Místo obhajoby:** Praha
Termín: řádný

Průběh zkoušky: Školitel prof. Vojtěch Kolman představil Tomáše Hanzala (autor práce), uvedl hlavní témata práce a seznámil přítomné s průběhem doktorského studia autora práce. Školitel autora zdůraznil jeho vědecké výsledky, zvláště vyzdvihl jeho stať *Deduction, Abduction, and Creativity* vydanou v Q1 periodiku *Acta Analytica*. Za průběh jeho doktorského studia i za obhajovanou disertační práci autora práce chválí. Metodická a stylistická i obsahová část práce je v pořádku. Školitel práci vřele doporučuje k obhajobě.

Autor práce Mgr. Ing. Hanzal vymezuje téma práce jako zkoumání myšlení ve vztahu k inferenci a řeči. Hlavním teoretickým základem je inferencialismus Roberta Brandoma, a cílem je prostřednictvím této teorie, vnímané jako model řečových praktik, vysvětlit myšlení jako činnost nebo proces. Inference se zde zkoumá nejen jako činnost usuzování, ale také ve smyslu inferencialistického pojetí jazykového významu a řečových praktik. Autor považuje vztah mezi myšlením a řečí za zásadní, což je patrné už z jeho záměru zkoumat myšlení právě v rámci teorie řečových praktik. Cílem práce je tedy objasnit tyto souvislosti.

Inferencialismus je podle autora především teorií významu, která vychází z inference, na rozdíl od mnoha jiných teorií, které vycházejí z reprezentace. V inferencialismu není reprezentace základem pro vysvětlení významu, ale naopak něco, co samo vyžaduje složitě vysvětlení. Klíčovým rysem Brandomova inferencialismu je prvenství věty před jednotlivými výrazy. věty jsou totiž nejmenšími jednotkami, za které lze nést odpovědnost, a které mají přímou inferenční roli, tedy jsou v inferenčních vztazích s jinými větami a tvrzeními. Autorova orientace na myšlení jako proces se v rámci Brandomovy teorie projevuje kladením většího důrazu na

pragmatickou než na sémantickou stránku věci.

Autor také zkoumá myšlení ve vztahu k inferenci v kontextu Peirceovy teorie abdukce. Abstraktně řečeno, tento přístup představuje chápání inference jako inferenčních procesů, zatímco inferencialismus představuje chápání inference jako inferenčních vztahů. Ukazuje se však, že obě chápání jsou úzce propojena. Autor zjišťuje, že jak inferenční procesy a vztahy, tak Brandomův inferencialismus a abdukce spojují zásadní role vyjádření a činění explicitním. Tento Brandomův pojem je nakonec klíčový i pro pojetí myšlení, které autor v této práci rozvíjí.

Práci autor rámuje Platónovým pojetím myšlení jakožto rozhovoru se sebou samým. V dané souvislosti autor mluví o modelech usuzování. Jako příklad volí Sherlocka Holmese. Autor tvrdí, že Sherlock Holmes se snaží redukovat veškeré usuzování na dedukci. Následně přechází k dalšímu modelu a to například k myšlení jako abduktivnímu usuzování. Tento model porovnává s dílem Williama Jamese. Autor zdůrazňuje význam usuzování, který spočívá v zexplicitňování.

Po uvedení práce Jaroslav Peregrin (oponent) představil svůj posudek práce. Práce je vynikající. Oponent konstatuje, že jeho připomínky a otázky jsou spíše výsledkem toho, že práce podnítila jeho myšlení. Nechává na autorovi práce, aby se vyjádřil k námitkám, které mu přijdou podstatné. Oponent žádá autora, aby ve své obhajobě rozvedl "Co je inference na rozdíl od dedukce a jaký je vztah mezi těmito pojmy?" "Je myšlení opravdu zexplicitňování?"

Následně svůj posudek práce představil Ondřej Švec (oponent). Oponent doporučuje práci k obhajobě. Vyzdvihuje strukturu práce a její rámování, které není pouze uvedením toho samého, naopak zdůrazňuje, že autor skrze svou práci zexplicitňuje Platónem pojatý vztah myšlení. Oponent chválí přednosti práce a následně se obrací ke svému kritickému komentáři. Ptá se, co zůstalo po "masakru" původního pojmu myšlení (který autor ukazuje u Platóna) jakožto něčeho, co probíhá v každém z nás? Dále se oponent obrací k pojmu „činění explicitním“ a ptá se v souvislosti, co je oním implicitním zárodkem vjemu či přesvědčení, které jsme dosud nezformulovali do podoby tvrzení?

Autor práce se obrací k otázkám oponenta Jaroslava Peregrina. Nejprve konceptuje rozdíl mezi inferencí a dedukcí. Inference je podle autora jakékoliv vyvození čehokoliv z čehokoliv jiného. Z jakéhokoliv a vyvozují jakékoliv b bez ohledu na jakákoliv pravidla. Dedukci lze naopak podle autora formalizovat do podoby kategorického sylogismu. Autor se dále obrací k otázce, zda má vnímání konceptuální obsah. Nekonceptuální obsah je podle autora kontradikce, proto obsah smyslového vnímání považuje autor za konceptuální. Autor nakonec uvádí na pravou míru jeho vyjádření, že myšlení je zexplicitňování. Toto vyjádření je podle autora úzce spjato s Platónovým pojetím myšlení jakožto "implicitního" vztahu.

Autor práce se obrací k otázkám oponenta Ondřeje Švece. Autor se obrací k oponentově otázce po implicitním zárodku. Říká, že privilegium první osoby zůstává a nejlépe je vyjádřeno v uznání druhé osoby. Na otázku, co se zexplicitňuje odpovídá, že je možné zavést teoretické entity, které se budou rozvíjet a zexplicitňovat. Autor práce však podotýká, že nemá potřebu pro podobnou hypotézu. Odkazuje na reprezentační systémy zvířat, které lze pojmout jako systémy inference. Rozdíl mezi zvířaty a lidmi vidí autor především v užití pravidel logiky. Reprezentační systémy u lidí jsou složitější. Implicitní přesvědčení autor práce připouští. Podobné přesvědčení lze podle autora práce připustit i v rámci Brandomovy teorie. Přesvědčení nebo závazky mohou být implicitní například v jednání. Tím, že jednáme, bereme na sebe závazky, protože v jednání

předpokládáme racionalitu a intencionalitu. Můžeme například zastávat princip, kterému nemůže dostát.

Karel Thein (předseda komise) otevírá rozpravu:

Jan Palkoska (člen komise) se obrací k ontologii. Ptá se z čeho myšlení, o kterém je řeč, vychází. Podle člena komise je třeba terminus a quo.

Autor práce odpovídá, že se v práci ontologií nezabývá. Autor práce řeší myšlení z pohledu pragmatismu. Zabývá se funkcí řečových aktů. Mluví tak o zexplicitňování norem, neřeší však odkud se ona normativita bere. Je vůbec otázka, jestli by se odněkud měla normativita brát. I Brandom podle autora odmítá redukovat normativní slovník na slovník naturalistický či fyzikalistický.

Předseda komise se obrací k tvrzení "v Brandomově modelu pro epizodické myšlenky není místo". Proč není epizodická myšlenka možná?

Autor práce odpovídá, že myšlenka je neprovedený řečový akt. Myšlenky zde lze myslet pouze jako dispozice. Autor nicméně uznává, že je ve své práci spíše nepotřebuje a že jeho vyjádření, že pro epizodické myšlenky není místo, je možná příliš silné.

Klasifikace obhajoby: prospěl/a (P)

Předseda komise: Thein Karel, prof. PhDr., Ph.D.

Členové komise: Kvasz Ladislav, prof. RNDr., DSc., Dr.

Palkoska Jan, doc. Mgr., Ph.D.

Peregrin Jaroslav, prof. RNDr., CSc.

Švec Ondřej, Mgr., Ph.D.

Byl/a jsem seznámen/a s protokolem:.....